

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA ZAMONAVIY MEHNAT BOZORINING RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI

Shamsiyeva Nigora Rafiq qizi

Zarmed universiteti

Muhandislik-iqtisodiyot kafedrası o‘qituvchisi

+998914181407

shamsiyeva_nigora@zarmeduniver.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O‘zbekiston iqtisodiyoti uchun dolzarb bo‘lgan raqamli transformatsiya jarayonlari va uning zamonaviy mehnat bozori rivojlanishiga ta’siri tahlil qilingan. “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi, yangi raqamli kasblar paydo bo‘lishi, ta’lim tizimida raqamli ko‘nikmalarni rivojlantirish hamda hududlarda raqamlashtirish jarayonlarining iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, sun’iy intellekt, avtomatlashtirish, onlayn platformalar va masofaviy ish shakllarining mehnat bozoridagi o‘zgarishlarga ta’siri tahlil etilgan. Tadqiqot yakunida raqamli transformatsiya orqali bandlikni oshirish, yoshlarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish va mehnat bozorining raqobatbardoshligini kuchaytirish bo‘yicha xulosalar berilgan.

Kalit so‘zlar: Raqamli transformatsiya, innovatsion iqtisodiyot, mehnat bozori raqamli kasblar, sun’iy intellekt, avtomatlashtirish, bandlik, raqamli savodxonlik, hududiy raqamlashtirish, Life-long learning, IT sektori, raqamli iqtisodiyot.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-sonli Farmonida tasdiqlangan “O‘zbekiston – 2030” strategiyasi milliy iqtisodiyotni yangi innovatsion bosqichga olib chiqishni maqsad qilgan. Mazkur jarayonda raqamli transformatsiya, zamonaviy texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy etish hamda

mehnat bozorida yangi kasblar va kompetensiyalarni shakllan-tirish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, global iqtisodiy o'zgarishlar sharoiti-da raqamli iqtisodiyotning shakllanishi, bandlik darajasini oshirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biri hisob-lanadi. Shu boisdan, O'zbekistonda innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish jarayonida mehnat bozorining yangi talablarga moslashuvi, zamonaviy raqamli kasblar paydo bo'lishi va yoshlarning bandligini ta'minlash dolzarb masaladir.

Raqamli transformatsiya iqtisodiyotning barcha sohalarida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda masofaviy ish shakllari, elektron savdo, onlayn ta'lim va onlayn xizmatlar hayotimizning ajralmas qismiga aylangan. Bu jarayon mehnat bozorida ham sezilarli o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda. Xususan:

- Masofaviy ish shakllarining kengayishi natijasida geografik cheklovlar kamaymoqda;
- IT-soha, dasturlash, sun'iy intellekt va ma'lumotlarni tahlil qilish kabi kasblarga talab ortmoqda;
- Sun'iy intellekt va avtomatlashtirish tufayli ba'zi an'anaviy kasblar qisqarib, yangi raqamli kasblar paydo bo'lmoqda.

Innovatsion iqtisodiyotning muvaffaqiyatli rivojlanishi zamonaviy kadrlar salohiyatiga bevosita bog'liqdir. Shu sababli, ta'lim tizimi mehnat bozorining yangi talablariga javob beradigan mutaxassislarni tayyorlashga yo'naltirilishi zarur. Bugungi kunda quyidagi masalalar alohida ahamiyat kasb etmoqda:

- Oliy ta'limda raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish, IT kurslarini kengaytirish;
- Iqtisodiyotning real sektori ehtiyojiga moslashgan ta'lim dasturlarini ishlab chiqish;
- Raqamli savodxonlikni oshirish orqali mehnat unumdorligini ko'tarish.

Shuningdek, xorijiy tajribani o'rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish ham muhim ahamiyatga ega. Xususan, rivojlangan davlatlarda keng qo'llanilayotgan "Life-long learning" – umr bo'yi ta'lim olish tamoyili O'zbekistonda ham faol joriy etilishi lozim.

Raqamli texnologiyalar nafaqat poytaxt, balki viloyatlar iqtisodiyoti rivojida ham muhim rol o'ynamoqda. Hududlarda yangi raqamli platformalarni joriy

etish, elektron xizmatlarni kengaytirish orqali yangi ish o‘rinlari yaratilmoqda. Shu nuqtayi nazardan quyidagilarni alohida ta’kidlash mumkin:

- Qishloq xo‘jaligida raqamli texnologiyalar yordamida hosildorlikni oshirish va qishloq aholisi bandligini ta’minlash;
- Hududiy sanoat klasterlarini raqamlashtirish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish;
- Yoshlar uchun onlayn ish platformalarini yaratish va ularni xalqaro mehnat bozoriga integratsiya qilish.

Natijada, viloyatlarda mehnat bozorining raqamli transformatsiyasi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikni ham ta’minlaydi.

Innovatsion iqtisodiyot sharoitida mehnat bozori faqat iqtisodiy emas, balki ijtimoiy vazifalarni ham bajaradi. Xususan, aholining turmush darajasini oshirish, ijtimoiy tenglikni ta’minlash va bandlikni barqaror saqlashda mehnat bozorining roli beqiyosdir. Raqamli iqtisodiyot yoshlarning yangi imkoniyatlardan foydalanishini kengaytirib, ayni paytda malaka oshirishni talab qiladi. Shu sababli, davlat siyosatida ijtimoiy himoya va qayta tayyorlash dasturlariga e’tibor qaratilishi lozim.

Yuqorida keltirilgan mulohazalardan kelib chiqib, quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

1. Raqamli transformatsiya mehnat bozorida yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Masalan, IT sohasida dasturchi va kiberxavfsizlik mutaxassislariga talab oshmoqda, bu esa yoshlar uchun yuqori daromadli ish o‘rinlarini taqdim etmoqda.

2. Davlat siyosati va biznes subyektlari o‘rtasida innovatsion hamkorlikni kuchaytirish mehnat bozorining raqobatbardoshligini oshiradi. Masalan, IT-park va xususiy sektor hamkorligida yangi startap loyihalarini yaratish bandlikni kengaytiradi.

3. Ta’lim tizimida 'Life-long learning' tamoyilini keng joriy etish orqali yoshlar va kattalar uchun raqamli ko‘nikmalarni doimiy rivojlantirish mumkin. Masalan, onlayn kurslar orqali ishlayotgan xodimlar o‘z malakasini yangilab borishlari mumkin.

4. Hududlarda raqamli texnologiyalar asosida klasterlarni shakllantirish orqali iqtisodiy o‘sish bilan birga mahalliy bandlikni kengaytirish mumkin. Masalan, qishloq

xo'jaligida 'aqli sug'orish tizimlari joriy etilishi yangi texnik mutaxassislar uchun ish o'rinlarini yaratadi.

5. Innovatsion iqtisodiyot sharoitida ijtimoiy tenglikni ta'minlash uchun gender tengligini kuchaytirish muhim. Masalan, ayollarni raqamli kasblarga jalb qilish orqali ularning iqtisodiy faolligi oshiriladi.

6. Raqamli iqtisodiyotning global integratsiyasi sharoitida O'zbekiston yoshlari xalqaro mehnat bozorida ham raqobatbardosh bo'lishlari kerak. Masalan, xorijiy IT kompaniyalarda masofadan turib ishlayotgan yoshlar soni ortmoqda.

7. Mehnat bozorini tahlil qilishda sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (big data) texnologiyalaridan foydalanish siyosiy qarorlar qabul qilish samaradorligini oshiradi. Masalan, bandlik markazlari raqamli platformalar orqali ishchi kuchi bozorini real vaqt rejimida kuzatishi mumkin.

8. Raqamli transformatsiyaning ijtimoiy jihatlarini chuqur o'rganish aholining farovonligini oshirishga xizmat qiladi. Masalan, onlayn ta'lim imkoniyatlari chekka hududlarda yashovchi yoshlarning malakali kadr sifatida shakllanishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-sonli Farmoni "O'zbekiston – 2030" strategiyasi.
2. www.cedr.uz – TDIU huzuridagi ilmiy-tadqiqot markazi rasmiy sayti.
3. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO) hisobotlari.
4. OECD (2023). "Digital Economy Outlook".
5. Schwab, K. (2017). The Fourth Industrial Revolution. World Economic Forum.
6. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). The Second Machine Age. MIT Press.